Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

АКУШЕРСТВО

Підручник

За редакцією доктора медичних наук,
професора ***В. К. Ліхачова***

NK PUBLISHERS

2026

УДК 618.2/7(075.8)
А44

Рекомендовано до видання вченою радою Полтавського державного медичного університету (протокол № 2 від 9 жовтня 2024 року)

Автори:

В. К. Ліхачов, І. А. Жабченко, Л. М. Добровольська, О. О. Тарановська, О. Г. Макаров, В. Л. Ващенко, Г. О. Соловйова

Рецензенти:

О. В. Булавенко, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри акушерства і гінекології №2 Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

О. В. Кравченко, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри акушерства, гінекології і перинатології Буковинського державного медичного університету.

В. І. Похилько, доктор медичних наук, професор кафедри педіатрії №1 з неонатологією Полтавського державного медичного університету, заслужений лікар України.

А44 **Акушерство:** Підручник / Ліхачов В. К., Жабченко І. А., Добровольська Л. М. та ін. (за редакцією проф. В. К. Ліхачова. — Вінниця : Нова Книга, 2026. — 360 с.

ISBN 978-966-382-992-0

Підручник складено відповідно до сучасних клінічних протоколів, консенсусів, гадлайнів провідних держав світу (США, Канади, Великої Британії та ін.), стандартів надання допомоги, затверджених МОЗ України. В ньому наведено дані про організацію акушерської служби в Україні, викладено питання фізіологічного перебігу вагітності, пологів і післяпологового періоду, діагностики стану внутрішньоутробного плода, плацентарної дисфункції, затримки розвитку і дистресу плода. Представлено інформацію щодо перинатальної охорони плода, фізіології і патології періоду новонародженості, фармакотерапії в перинатології. Великі розділи підручника присвячено тазовим передлежанням, неправильним положенням плода, гіпертензивним розладам при вагітності, кровотечам, акушерському травматизму. Надано відомості щодо основних оперативних втручань в акушерстві. У підручнику значну увагу надано екстрагенітальній патології у вагітних: захворюванням серцево-судинної, дихальної, нервової систем, нирок, цукровому діабету, наведено клініку, діагностику та сучасні методи лікування цих станів. Викладено відомості щодо етіології, клініки, діагностики, алгоритмів ведення невідкладних станів в акушерстві.

Рекомендовано як короткий курс для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 222 «Медицина» та як базовий курс спеціальності 221 «Стоматологія».

УДК 618.2/7(075.8)

© Ліхачок В. К., 2026
© Нова Книга, 2026

ISBN 978-966-382-992-0

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень 8

Розділ 1. Предмет акушерства. Організація акушерської допомоги в україні 10

1.1. Предмет акушерства 10

1.2. Організація надання акушерської (перинатальної) допомоги 10

1.3. Організація роботи служби планування сім'ї 13

Розділ 2. Фізіологія вагітності, пологів та післяпологового періоду. Методи обстеження вагітних. Акушерська термінологія 15

2.1. Фізіологія вагітності, пологів та післяпологового періоду 15

2.1.1. Будова статевих клітин 15

2.1.2. Запліднення та розвиток плодового яйця. Капацитація, клітинний фактор запліднення 16

2.1.3. Плацентація. Плацента, її будова і функція. Розвиток плодових оболонок. Навколоплідні води 17

2.1.4. Органогенез 19

2.1.5. Критичні періоди розвитку ембріона і плода. Вплив на ембріон і плід шкідливих факторів навколишнього середовища 22

2.1.6. Плід як об'єкт пологів 25

2.1.7. Фізіологічні зміни в організмі жінки, які виникають під час вагітності 27

2.1.8. Гігієна і дієтичне харчування вагітної 30

2.1.9. Критерії перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості 31

2.2. Методи обстеження вагітних 33

2.2.1. Діагностика вагітності ранніх термінів 33

2.2.2. Діагностика вагітності пізніх термінів. Акушерська термінологія 36

2.2.3. Проведення пренатального скринінгу під час вагітності 44

2.2.4. Визначення терміну вагітності та очікуваної дати пологів 46

2.3. Пологи. Біологічна готовність організму до пологів. Пологові сили. Регуляція пологової діяльності 47

2.4. Біомеханізми пологів при потиличних передлежаннях голівки плода 51

2.4.1. Визначення термінів 51

2.4.2. Біомеханізм пологів при передньому виді потиличного передлежання 52

2.4.3. Біомеханізм пологів при задньому виді потиличного передлежання 55
2.5. Фізіологічний післяпологовий період 58
2.5.1. Зміни в організмі жінки у післяпологовому періоді 58
2.5.2. Ведення післяпологового періоду: догляд за породіллею, гігієна породіллі, лікувальна фізкультура, профілактика післяпологових захворювань, профілактика та лікування гіпогалактії, післяпологова контрацепція 59
2.5.3. Порядок та умови видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність у зв'язку з вагітністю та пологами 65

Розділ 3. Методи діагностики стану внутрішньоутробного плода. Плацентарна дисфункція. Затримка росту плода. Дистрес плода під час вагітності і пологів 67
3.1. Методи діагностики стану внутрішньоутробного плода 67
3.2. Плацентарна дисфункція. Плацентарна недостатність. 75
3.3. Затримка росту плода 78
3.4. Дистрес плода під час вагітності і пологів 80
3.4.1. Дистрес плода під час вагітності 80
3.4.2. Дистрес плода під час пологів 82

Розділ 4. Перинатальна охорона плода. Фізіологія та патологія періоду новонародженості. Методи інтенсивної терапії та реанімації новонародженого. Фармакотерапія в перинатології 84
4.1. Перинатологія як науковий напрямок в акушерстві. 84
4.2. Анатомо-фізіологічні особливості періоду новонародженості 86
4.2.1. Анатомо-фізіологічні особливості доношених новонароджених. 86
4.2.2. Фізіологічні (перехідні) стани новонародженого 94
4.2.3. Анатомо-фізіологічні особливості недоношених новонароджених. 99
4.3. Догляд і годування новонароджених 101
4.4. Патологія періоду новонародженості 107
4.4.1. Пологові травми новонароджених 107
4.4.2. Захворювання новонароджених 111
4.5. Асфіксія новонародженого. Методи інтенсивної терапії та реанімації новонародженого 117
4.6. Дефініції в перинатології. 121
4.7. Фармакотерапія в перинатології 122
4.8. Медична деонтологія в перинатології 125

Розділ 5. Патологічний перебіг вагітності та пологів 127
5.1. Вагітність і пологи при тазовому передлежанні плода 127
5.1.1. Діагностика тазових передлежань 129
5.1.2. Біомеханізм пологів при тазовому передлежанні 130
5.1.3. Ведення пологів при тазовому передлежанні 132
5.2. Вагітність і пологи при аномаліях кісткового таза. Анатомічно звужений і клінічно вузький таз 136
5.2.1. Анатомічно звужений таз 136
5.2.2. Особливості біомеханізму пологів при різних формах анатомічно звуженого таза 138
5.2.3. Клінічно вузький таз 141
5.3. Крупний плід 143
5.4. Резус-конфлікт при вагітності 144
5.5. Особливості перебігу і ведення пологів при багатоплідній вагітності 150
5.6. Аномалії скоротливої діяльності матки 158
5.6.1. Патологічний прелімінарний період 159
5.6.2 Слабкість пологової діяльності 160
5.6.3. Надмірно сильна пологова діяльність 161
5.6.4. Дискоординована пологова діяльність 161
5.7. Невиношування вагітності 162
5.7.1. Спонтанний аборт 163
5.7.2. Передчасні пологи 171
5.8. Переношування вагітності 173

Розділ 6. Гіпертензивні розлади при вагітності. Прееклампсія. Еклампсія 178
6.1. Гіпертензивні розлади при вагітності 178
6.2. Прееклампсія 179
6.2.1. Етіопатогенез прееклампсії 180
6.2.2. Клініка і діагностика прееклампсії 181
6.2.3. Тактика ведення та лікування пацієнток із прееклампсією . . . 182
6.3. Еклампсія 186
6.4. HELLP-синдром 189
6.5. Профілактика розвитку прееклампсії під час вагітності 191
6.6. Роль жіночої консультації у преконцепційній профілактиці прееклампсії 191

Розділ 7. Акушерські кровотечі в I половині вагітності. Ектопічна вагітність. Акушерські кровотечі в II половині вагітності, в пологах та післяпологовому періоді 192
7.1. Кровотечі в I половині вагітності 194
7.1.1. Самовільний викидень 194
7.1.2. Трофобластична хвороба 194
7.1.3. Ектопічна вагітність 195
7.2. Кровотечі в II половині вагітності, в I та II періоді пологів 206
7.2.1. Передлежання плаценти 206
7.2.2. Передчасне відшарування нормально розташованої плаценти 210
7.2.3. Розрив матки 213
7.3. Кровотечі в III періоді пологів 213
7.4. Післяпологові кровотечі 217
7.4.1. Рання (первинна) післяпологова кровотеча 218
7.4.2. Пізня (вторинна) післяпологова кровотеча 223

Розділ 8. Пологовий травматизм. Оперативне акушерство 225
8.1. Пологовий травматизм 225
8.1.1. Розриви шийки матки 226
8.1.2. Розриви піхви 227
8.1.3. Гематоми вульви, піхви 228
8.1.4. Розриви промежини 230
8.1.5. Розриви матки 232
8.1.6. Виворіт матки 237
8.1.7. Післяпологові нориці (fistula postpartum) 243
8.1.8. Пошкодження кісткового таза 244
8.2. Оперативне акушерство 246
8.2.1. Кесарів розтин 246
8.2.2. Акушерські щипці 257
8.2.3. Вакуум-екстракція плода 264
8.2.4. Плодоруйнуючі операції 269

Розділ 9. Вагітність і пологи при екстрагенітальних захворюваннях 278
9.1. Захворювання серцево-судинної системи у вагітних 279
9.1.1. Патологія серця у вагітних 280
9.1.2. Артеріальна гіпертензія у вагітних 283
9.1.3. Артеріальна гіпотензія у вагітних 286
9.2. Захворювання крові у вагітних 288
9.2.1. Залізодефіцитна анемія (ЗДА) вагітних 289

9.2.2. Фолієводефіцитна анемія 291
9.2.3. Інші види анемій у вагітних 292
9.3. Ендокринні захворювання у вагітних 293
9.3.1. Цукровий діабет і вагітність 293
9.3.2. Захворювання щитоподібної залози і вагітність 299
9.4. Захворювання сечовидільної системи і вагітність 304
9.4.1. Безсимптомна бактеріурія 304
9.4.2. Цистит 305
9.4.3. Пієлонефрит. Гестаційний пієлонефрит 305
9.4.4. Гломерулонефрит 308
9.5. Захворювання органів дихання і вагітність 309
9.5.1. Бронхіти 310
9.5.2. Гостра пневмонія 310
9.5.3. Бронхіальна астма 311
9.6. Хвороби органів травлення та печінки і вагітність 313
9.6.1. Холестатична хвороба печінки 313
9.6.2. Хронічний холецистит у вагітних 313
9.6.3. Хронічний гепатит у вагітних 314
9.6.4. Панкреатит у вагітних 316
9.7. Інфекційні захворювання у вагітних 317
9.8. Перинатальні інфекції у вагітних 319
9.9. Вагітність при аномаліях розвитку жіночих статевих органів 322

Розділ 10. Невідкладні стани в акушерстві 324
10.1. Геморагічний шок 324
10.2. Синдром дисемінованого внутрішньосудинного згортання крові в акушерстві 333
10.3. Анафілактоїдний синдром вагітних (емболія навколоплідними водами) 337
10.4. Тромбоемболія легеневої артерії (ТЕЛА) 341
10.5. Сепсис та септичний шок в акушерстві 344
Список літератури 354

Навчальне видання

Ліхачов Володимир Костянтинович
Жабченко Ірина Анатоліївна
Добровольська Людмила Миколаївна та ін.

Акушерство

Підручник для студентів закладів охорони здоров'я

За редакцією В. К. Ліхачова

Редактор *О. В. Марчук*
Технічний редактор *Ж. С. Швець*
Коректор *Л. Я. Шутова*
Комп'ютерна верстка: *О. С. Парфенюк*

Підписано до друку 10.11.2025. Формат 70×100/16.
Гарнітура *IBM Plex Sans*. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 29,17. Зам. № 2520

ПП «Нова Книга»,
21029, м. Вінниця, вул. М. Ващука, 20.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
(067) 6562650, (063) 5270178
E-mail: *novaknyha@gmail.com*

Паперові книги:
www.nk.in.ua

Електронні книги:
www.vilibri.com.ua